



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Martini Bonacinæ Vtrivsque Signatvræ Referendarii
Compendium Omnium Operum de Theologia Morali,
omnibusque conscientiæ nodis**

Bonacina, Martino

Coloniæ Agrippinæ

Contractus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41152

In necessitate idem potest esse patrinus, qui fuit in baptismo. Sylv. *l. c. num. 4. in fin.*

Patrinum oportet esse confirmatum. Cajet. *in baptismo, de cons. d. 4.*

Episcopus vincit etiam excommunicationis vinculo ob hæresin, valide potest confirmare. Suar. *l. c. sect. 1. etiam si sit degradatus ex Flor. & Trid.* Unus tantum debet esse patrinus; si tamen plures adhibeantur, omnes contrahunt. Suar. *l. c. q. 72, comm. art. 10. ex c. quam vis de cogn. spirit. l. 6.* Sylv. *l. c. 4.* Tol tamen *l. 2, c. 24, n. 11.* duos patrilinos, ut in baptismo esse posse dicit.

Contractus.

Vide v. *Restitutio, Emptio, Monopolia, Societas, Locatio.*

1. Contractus est actus externus inter duos, vel plures ex consensu ipsorum ultro citroque obligationem pariens, factum in foro conscientiae; modo non sit irritus jure naturæ, vel positivo. *tom. 2. de Contractibus, disp. 3. q. 1. p. 1. n. 1. & 2.*

2. Contractus multiplex est: alius est onerosus, per quem onus imponitur; alius lucrativus, seu gratuitus, quo aliquid promittitur, vel traditur absque pretio, vel mercede: qualis contractus est commodatum, mutuum, precarium, depositum & testamentum. Alius fit in gratiam recipientis tantum, ut mutuum; alius in gratiam tradentis tantum, ut ordinariæ contingit in deposito; alius denique fit in gratiam & bonum utriusque, ut emptio permutatio, pignus, &c. Alius est simplex & absolutus, & alius conditionalis; alius licitus, & alius illicitus; alius perpetuus, alius temporalis; alius nominatus, & alius innominatus. Contractus nominatus est, qui proprium habet nomen, qualis est emptio, venditio, &c. Innominatus dicitur ille, qui proprio caret nomine, & hujus contractus innominati quatuor sunt species, *do ut des*, ut si tu tradas Caio panem, ut tibi tradat vinum; *facio ut des*, ut si servias Caio, ut te doceat; *do ut facias*, ut si labores pro Caio, ut det tibi panem; *facio ut facias*, ut si Caius laboret pro te, & tu pro illo. Alius contractus dicitur bonæ fidei, in quo iudex judicat ex æquo & bono, non ex rigore legis & juris scripti; alius dicitur stricti juris, in quo iudex judicat ex rigore legis & pactionis, adstrictus ad ver-

ba, qualis contractus videtur donatio, aſſecuratio, &c. *i. n. 21.*

5. Alii contractus perficiuntur re ipſa, alii perficiuntur verbis: & requirunt certam verborum formam, qualis eſt ſtipulatio; alii perficiuntur ſolo conſenſu exterius utrimque explicato, qualis eſt venditio: denique alius contractus dicitur pactum nudum, quod conſiſtit in ſola conventionem; & alius dicitur veſtitus, videlicet qui majorem habet firmitatem & robur quàm habeat nudum pactum. Veſtitur autem *re ipſa*, ut ſi ex altera parte ſit adimpletus; *verbis*, accedente forma ſtipulationis: *ſcriptura*, ut ſi quis fatetur ſibi ſatisfactum eſſe; *juramento & ſpecifico nomine contractus*, ut ſint contractus nominati in ſuo genere perfecti. *ibid.*

4. Petes, quid nomine *quasi contractus* intelligatur? Reſpond. intelligi tutelam, curam, negotia, geſta, & alia quæ ſunt ex aliquo officio; ſed non conſurgunt ex vero contractu, *ibid. num. 22.*

5. Error circa ſubſtantiam irritat contractum. Tunc autem error contingit circa ſubſtantiam, quando contrahens credit contractum de una re inire, ſed poſtea comperit aliam eſſe, ut ſi quis credens emere aurum, inveniat eſſe aurichalcum. Idem dicendum de contractu celebrato cum errore comitante. Ille autem dicitur error comitans, qui ſic comitatur contractum, ut nullo modo ad eum inducat; ſed eo ſublato, adhuc contractus fieret. *ibid. punct. 2. §. 1. n. 1. & ſeq.*

6. Error circa qualitatem non irritat contractum, modo non adſit dolus dans cauſam contractui; quia cum huiusmodi errore adeſt conſenſus ſufficiens ad contractum. *ibid. n. 4.*

7. Contractus ſive lucrativus, ſive onerofus, excepto matrimonio, celebratus per dolum proveniente ab altero contrahente, invalidus eſt jure poſitivo, ſi dolus dedit cauſam contractui. Et hoc idem dicendum eſt de contractu celebrato per dolum dantem cauſam contractui, adhibitum ab utroque contrahente, quorum uterque ignorabat alterius dolum. Et contrahens qui invincibiliter deceptus eſt à tertio, non tenetur cognito errore ac dolo contractum adimplere, ſi contractus nondum eſt utrimque, vel ex altera parte adimpletus; quia non eſt obligatio adimplendi contractum, quando ſupervenit notabilis mutatio. Quod ſi deceptus velit perſiſtere in contractu, decipiens non tenetur ante iudicis ſententiam ſtare contractui, & illum adimplere; quia contractus onerofus cenſetur cum hac tacita con-

ditione celebratus, *obligo me, si tute obliges*; deceptus autem non se obligat. verum tamen est decipientem teneri ad restitutionem omnium damnorum, quæ passus est deceptus. *Ibid. § 2. n. 3. & seq.*

8. Contractus celebratus per dolum incidentem in contractum, validus est in utroque foro; adest enim consensus sufficiens ad contrahendum, cum contrahens consentiat, & adhuc consensisset, & contraxisset remoto dolo. *ibid. n. 6.*

Accepta per simulationem, vel hypocrisim, vel per dolum, vel per mendacia sunt restituenda, si dolus versetur circa causam finalem & motivam; secus si tantum circa causam impulsivam; hinc fit, ut qui se finxit pauperem, & obtinuit elemosynam, vel simulavit consanguinitatem, & ob id pecuniam recepit, teneatur restitutionem ipsimet tradentis facere! quamquam multi Doctores velint eam faciendam esse pauperibus. Idem militat in illis quoque, qui ob fictionem aliquam adhibitam admittuntur ad Hospitalem domum, vel ad aliquod collegium. *ibid. 89. & 10.*

9. Contractus celebratus per metum gravem, seu cadentem in constantem virum, aut per metum levem, validus est jure naturæ; adest enim sufficiens consensus & sufficiens voluntarium, cum metus non tollat voluntarium simpliciter, *ex Aristot. 3. Et hic. cap. 1.* & validus est quoque jure positivo, exceptis quibusdam casibus, videlicet contractu matrimonii & sponsalium, dotis promissæ vel solutæ, renuntiationis beneficii factæ per metum, & donationis, ac eorum quæ vim habent donationis. *ibid. §. 3. n. 2. & 3.*

10. Contractus celebratus per metum gravem, aut levem, injustè incussum ab homine, ad extorquendum contractum, irritandus est ad arbitrium ejus qui passus est metum. Excipitur ab hac doctrina matrimonium metu levi celebratum, quod ubi semel validè celebratum fuerit, non potest irritari quidquid dicat Sanchez. *lib. 4. de matrim. d. 17. n. 4.* Idem dic de voto solemnemisso cum metu levi. Nec refert ad rescissionem contractus, quod metus incussum fuerit à tertia persona, absque participatione alterius contractantis. *ibid. n. 4. & 5.*

11. Contractus celebratus per metum juste incussum ad extorquendum consensum, non est rescindendus; propterea à acquisita in contractu celebrato per metum gravem, aut levem, justè incussum, non sunt restituenda; secus dicendum

dum de extortis per metum injustum, nam cogens fecit injuriam tradenti. *ibid. n. 6. & seq.*

Adverte autem hanc esse differentiam inter metum gravem, & levem, quod pro metu gravi datur actio in foro externo ad rescindendum contractum; non verò dari solet pro metu levi, ne multiplicentur lites. *ibid. n. 8.*

12. Contractus celebratus sine solemnitate substantiali requisita à jure, invalidus est non solum in foro externo, verum etiam in foro conscientiae, excepto testamento causa pietatis factò Hinc sequitur invalidam esse alienationem, & invalidos esse pupillorum contractus celebratos sine auctoritate curatorum, vel tutorum, de re immobili vel pretiosa, quæ servando servari potest. Item accepta per contractum gratuitum sine solemnitate substantiali celebratum, restituenda esse, etiam ante judicis sententiam Item heredem institutum in testamento minus solemnni, id est, sine solemnitate requisita à jure, non esse tutum in conscientia, retinendo hereditatem invitis heredibus venientibus ab intestato; quamvis multi Doctores oppositum magna cum probabilitate sentiant. Item eum, cui res aliqua legato relicta fuit in testamento minus solemnni, non posse uti occulta compensatione, vel eam clam surripere, quando eam alia ratione consequi non potest. Item heredem non teneri in conscientia adimplere voluntatem testatoris, quam ipse testator expressit in schedula scripta, vel scripta propria manu; nam illa scriptura non habet vim testamenti, cum careat solemnitate requisita à jure. Habet tamen illa scriptura vim testamenti inter liberos. *ibid. punct. 3. num. 2. 3. 4. 9. 10. 13. & 14.*

13. Dicitur est paulò antè ad valorem testamenti causa pietatis facti non requiri solemnitatem juris civilis, sed sufficere solemnitatem juris gentium; consequenter dicendum, est, ergo feminam posse adhiberi in testem in testamento ad causas pias, cum illa jure gentium possit esse testis. *ibid. n. 15.*

14. Petes, an testamentum principaliter causa pietatis factum sine solemnitate requisita à jure, validum sit etiam quoad legata profana in eo contenta, & relicta laicis ex nulla causa pietatis? Respond. invalidum esse quoad hujusmodi legata profana, cum hæc subsint dispositioni juris civilis. At valida erunt legata pia contenta in testamento invalido ob defectum solemnitatis requisitæ à jure: quia non irritantur à jure

à jure Canonico, cum non constet ubinam irritentur; neque à jure civili, cum jus civile non habeat potestatem circa causas pias. *ibid. n. 18. & seq.*

15. Contractus seu dispositio facta ob causam finalem subsistente causa finali, valida est; ea verò non subsistente invalida est; nisi aliter constet, vel rationabiliter præsumatur de voluntate disponentis. Et hoc verum est, etiamsi adfit error vel dolus circa causam impulsivam. Similiter validus est contractus & dispositio modalis, seu facta sub modo quamvis modus non adimpleatur; dummodò tamen modus non sit contrarius substantiæ contractus, & dispositionis cui apponitur. *ibid. punct. 4. n. 2. & seq.*

16. Donatio facta sub modo, potestne revocari, si donatarius non adimplevit modum, sub quo facta fuit donatio? ex gr. Cajus qui dono dedit centum Titio ut nuberet, potestne revocare rem donatam, si Titius non nupsit? Non potest: modo ille modus sub quo facta fuit donatio, non fuerit causa finalis, sed solùm impulsiva; cum valida sit dispositio non subsistente causa impulsiva, modò finalis causa subsistat. *ibid. n. 5. & seq.*

17. Error in demonstratione per se non vitiat dispositionem, seu contractum; modò demonstratio non apponatur per modum conditionis, vel causæ, & error demonstrationis non refundatur in errorem substantiæ, vel personæ; sed modo constet de re & de persona; quia hujusmodi error est tantùm error qualitatis, unde valent hæc dispositiones: *Dono tibi meum prædium Sempronianum, quod est quinquaginta jugerum*, etiamsi prædiũ illud non constet tot jugeribus. Item *dono tibi meum equum, quem emi in regno Neapolitano*, etiamsi equus verè non sit emptus in regno Neapolitano, &c. *ibid. n. 6.*

18. Contractus & dispositio facta sub conditione honesta & possibili de futuro eventu incerto adjecto in ipsomet contractu, non est valida ante conditionis eventum: postea verò conditionis eventu, valida est, ac si ab initio fuisset purè & absolutè celebrata; neque novus consensus requiritur secus si conditio sit turpis, aut impossibilis. *ibid. n. 10.*

19. Quæres, an contractus celebratus sub conditione tacita, vel sub hac conditione, *si Deo placuerit*, vel, *si Deus voluerit*, suspendatur & reddatur conditionalis? Respond. negativè, si intelligatur de voluntate, qua Deus omnia que fiunt, permittit: secus si dicatur, *si placuerit Ecclesie*; contra

Quis enim censetur factus sub conditione approbationis faciendæ ab Ecclesia. *ibid. num. 11. & 12.*

20. Qui donavit, vel disposuit de re aliqua sub conditione, non potest, seclusa donatione causa mortis, ante conditionis eventum resilire à donatione, vel dispositione: verum quidem est, liberaliter promittentem posse resilire ante acceptationem. *ibid. num. 13.*

21. Quilibet usu rationis præditus potest contrahere; modo habeat administrationem bonorum de quibus contracturus est, nec à jure impediatur: hinc sequitur, amentes, furiosos, & infantes, qui nondum rationis usum attigerunt, non posse validè contrahere: neque prodigum, cui prohibita est à jure administratio suorum bonorum; neque pupillum, qui nondum pervenit ad decimumquartum annum, sine licentia tutoris; & minorem, qui nondum pervenit ad vigesimum quintum annum, posse jure communi absque licentia curatoris contrahere: verum tamen est tam pupillum quàm minorem posse sine licentia tutoris aut curatoris contrahere in sui commodum, sibi que alios obligare; modo minor contrahat cum majore, non verò cum minore gaudente simili privilegio *ibid. punct. 5. n. 1. & seq.*

22. Imò alienatio rei immobilis, vel etiam mobilis, quæ servando servari potest, facta à pupillo, vel à minore, etiam de licentia tutoris & curatoris, invalida est non solum in foro externo, sed etiam in foro conscientie; nisi facta sit de licentia judicis, & ex justa causa: qualis causa censetur solutio debitorum. Neque curator potest contrahere cum minore, nisi palam & bona fide contrahat; prohibetur enim contrahere; sicut etiam prohibetur tutor cum pupillo, *l. pupillus, ff. de inst. tut. ibid. n. 7. & 11.*

23. Petes, ex qua culpa contrahentes teneantur ad restitutionem in contractibus? Quando contractus est in utilitatem solius accipientis; accipiens tenetur ad restitutionem damni secuti: non solum ex dolo, seu calliditate, vel lata & levi; sed etiam ex levissima culpa, excepto precatio. Quare si quis ab alio commodatum sibi librum accepit, qui furto sublatus est, tenetur ad restitutionem non solum si sublatus est ex dolo, vel lata, vel levi culpa; sed etiam ex levissima culpa ipsius accipientis. Quando verò contractus est in utilitatem solius dantis, accipiens tenetur solum de dolo & lata culpa. Quòd si contractus sit in utilitatem utriusque
contra-

contrahentis, accipiens tenetur tantummodo de dolo, laevi; non verò de levissima culpa. Ex dictis sequitur illi cui aliquid locatur, teneri de lata & levi culpa; quia contractus locationis celebratur in gratiam utriusque contrahentis; & cum cui traditur depositum, teneri solum de lata cum depositum fiat in gratiam solum deponentis; modo pro deposito non tradatur pretium: & famulos, quibus in officio & stipendio specialiter incumbit cura custodienda rei domesticæ; teneri ad restitutionem damni ex sua levi culpa secuti. Idem dic de artificibus, venditoribus, cultoribus rei alienæ, conductis mercede. *ibid punct. 6 n 5. & seq.*

24. Quando res aliena perit casu fortuito, accipiens non tenetur ad restitutionem; sive rem acceperit in sui, sive in alterius contrahentis, sive in utriusque utilitatem (excepta tamen pacto, culpa, & mora,) quia res non perit ipsius culpa. *ibid. num 21.*

25. Contrahentes tenentur ne ad restitutionem, quando in periculo amittendi res suas, negligunt alienas, ut proprias conservent? Resp. Tenentur, quando tenentur ex levissima culpa, ut accidit in accommodato: neque possunt negligere res alienas, ut conservent proprias æqualis vel minoris pretii; secus si res propriæ sint magis pretiosæ, quàm res alienæ & alienæ magis quàm propriæ. *ibid. n. 22. & seq.*

Quibus competat restitutio in integrum.

26. Minoribus, iis videlicet, qui nondum expleverunt vigesimum quintum ætatis annum (hi enim minores appellantur juxta jus commune) conceditur beneficium restitutionis in integrum, quando se aliquo contractu non mediterriter laesos deprehendunt, idque sufficienter probant; aut vendiderunt rem minori pretio quàm alioquin vendere deberet; nisi fortè adhibuerint juramentum, sine vi, dolo & metu factum in ipso contractu; vel ante, vel post contractum, quo juraverint se non usuros remedio restitutionis; aut modò non impetraverint veniam ætatis à Principe, vel non ratificaverint contractum completis viginti quinque annis. *ibid. punct. ult. num. 2. & seq.*

27. Hoc privilegio restitutionis in integrum gaudere possunt minores spatio quatuor annorum post elapsum vigesimum quintum annum, quatuor videlicet annis postquam

facti fuerunt maiores. Neque illi, quibus ex jure municipali, seu ex statuto diminuitur ætas, possunt petere restitutionem in integrum pro contractibus celebratis à 20. usque ad 25. annum, quia alioqui frustra censeretur factus major *ibid. num. 11 & 12.*

28. Et non solum in contractibus per seipsum celebratis hoc privilegio restitutionis in integrum (etiam fructuum) uti possunt minores, & eorum hæredes; verum etiam in contractibus celebratis per tutorem, vel curatorem, etiam si contractus initus fuerit cum decreto judicis, modò non fuerit obtenta ætatis venia; secus si minor celebraverit contractum obtenta à Principe, vel Regiis senatoribus venia ætatis; nam ea obtenta reputatur major. *ibid. n. 13. & 14.*

29. Privilegio restitutionis in integrum non solum gaudent minores, Respublica, & loca pia; verum etiam homines rudes, & mulieres quæ ignorant jura. Præterea filii familias quoad contractus onerosos vel lucrosos de licentia patris celebratos, ad sororum dotes, vel ad alias causas. Gaudet etiam milites pro eo tempore quo militiæ operam navant. Præterea qui absunt ad negotia Reipublicæ gerenda, ne contra eos currat præscriptio. Denique gaudent etiam Principes quoad bona fisci, quæ reputantur bona reipublicæ. *ibid. n. 25.*

A D D I T I O.

Regula, *Licetum est contrahentibus se invicem decipere. l. in causa 2. §. in pretio, ff. de minor.* procedit, quando fraus est citra dimidium justipretii; secus si ultra dimidium: hocque ab humanis legibus permissum ad tollendas litigiorum occasiones; lege tamen divina omnia æqualiter justequè mensuranda esse perspicuum est. D. Thom. 2. 2. q. 77. ar. 1. ad 1. apud Thomam ser. reg. 86.

In contractu qui Italice dicitur *scammessa*, Hispanice *Apuesta*, Latine *sponsio* cum scilicet de re aliqua alius ait, alius negat, proposito pretio ei, qui deprehendetur verum dixisse, non tenetur restituere, qui rem certò sciebat, si dolus absuit. vid. Med. de reb. restitut. q. 22. De hoc contractu vide Lopez lib. 2. c. 15. Garz. cap. 42. Molin. d. 5 08. Si dolus, Contrarium Garz. Mol. loc. cit.

Quæres: An res non necessaria, ut canes, accipitres, gemma, & aliæ res pretiosæ pluri vendi possunt, quam valeant. Sot. lib. 6. de jur. & just. q. 3. a. 3. secutus Victor. & Joan. Med.

Med. de reb. restitut. q. 32. docent licitè posse remota vi, fraude, & dolo.

Si quæras ab eis, cur necessaria non possint eadem conditione vendi carius. Respond. etiam si sine fraude & dolo res necessariae pluris vendantur, quàm valeant, tamè ei venditioni semper conjunctam esse quandam vim, vel coactionem. Verùm contraria sententia est probabilior, quam tradit Cajet. q. 77. S. Thom. 2. 2. & in opusc. ult. tom. v. resp. 2. & est communis. Probat ex *l. pretia rerum. ff. ad leg. Falcid.* ubi dicitur, pretia rerum non ex affectu cujusquam, sed ex communi estimatione sumi debere. 2. Probat ratione, quia emptio & venditio, ut tales, necessariò requirunt æqualitatem rei ad rem: ergo res tanti vendi debet, quantum valet.

Obiicit Sot. axioma juridicum, ad *l. querebatur. ff. ad leg. Falcid.* tantum valere rem, quanti vendi potest; nempe conclusa vi, fraude dolo, quod maximè debet intelligi de re non necess. Resp. sensum axiomatis esse secundum Sylvest. in emptio q. 9. & Navar. c. 23. n. 80. rem tanti valere, quanti vendi potest, secundum communem estimationem, huc quanti vendi potest, pretio infimo, medio, & rigoroso, communiter currendo. Resp. 2. Etiam in rerum non necessariarum venditione esse vim aliquam, & coactionem fermè conjunctam, si carius vendantur. Dixi fermè, quia si interveniat donatio, ut quando Principes, & homines locupletes magno res parvas ducunt, ut videantur aliquid donare, & ut rem gratam faciant venditori. tum licitus esset contractus, & hoc sensu sententiam Sot. & Med. approbat Gregor. de Val. 2. 2. disp. 5. q. 20. p. 2.

Quæres: An licita sit olla fortunæ, *Ein Glücks-hafen* qua homo sæpè exigua pecunia in ollam collata, lucratur magni pretii rem. Conrad. putat esse illicitam, quia nulla est æqualitas inter rem & pretium; verùm probabilius, esse licitam, 1. quia nulla lege divina, vel humana prohibetur; 2. quia passim in Germania ab omnibus magistratibus permittitur, & viri etiam honesti & docti ea utuntur; 3. quia in jure civili, *l. si jactum retis emero. ff. de contr. empt.* contractus emptionis probatur, ut licitus: quomodo quis emit certo pretio. quidquid jactu retis vel piscium, vel avium est capturus. Legendus de hac re Joan. Briardus Doctor Lovan. quodlib. 5. post quodlibeticas Adriani, & Pet. Binsfeld, *lib. de usur. in navigari, q. 4.* Quæres

Quæres : Quot modis possit mercatura reddi illicita. Resp. cum Sot. *lib. 6. de justit. q. 2. art. 2.* multis modis reddi illicitam. 1. ratione materiæ, ut si res sacra vendatur, vel si vendatur venenum. *l. quod sapè ff. de venen.* ubi tamen additur si mixtum cum alia materia, fiat antidotum, posse vendi. 2. ratione personarum, ut si mercatura à clericis exerceatur, vel monachis. 3. ratione emptorum, ut si quis furioso vendat gladium, vel Turcis arma. 4. ratione temporis, ut si quis die festo negotiatur. 5. ratione loci, ut in templo, ut habetur in *cap. decet domum Dei. de immunit. Eccles. in 6.* Unde *Matth. 21.* Christus ejecit ementes & vendentes è templo. Cajetan. tamen *in opusc.* non putat esse peccatum negotiari in templo, per colloquia tantum, si divinum non celebretur officium Sed restituit Sot. *l. c. & Med. q. 31. de reb. rest.* id negant, licet addat Sot. si sine scandalo fiat, non fore peccatum mortale. 6. ratione modi, ut si mercatura fiat per usuras, mendacia, fraudes, monopolia.

Quæres: An liceat vendere eas res, quibus emptores possint abuti, ut chartas lusorias, aleas, larvas. *Navarr. c. 3. nu. 2. & Med. l. c. & Gregor. de Valent. disp. 5. q. 10. p. 3.* putant, non esse licitum, & peccare mortaliter, qui ejusmodi res omnibus indifferenter vendunt. Ludovic. quoque *Pal. in casib. Bononiensib. cas. 48.* & *Lopez lib. 1. de contract. cap. 8.* eadem de causa putant mortaliter peccare hospites, & cenopolas, qui vendunt vinum iis, quos sciunt se eo solere inebriare. Contraria sententia est *Cajet. 2. 2. q. 169. ar. 2.* *Franc. Victoria, Bannes in q. 77.* *Thom. ar. 4. dub. 1.* Cum quibus resp. 1. quando merces, vel res vendendæ, secundum se sunt adia-phoræ, ut quis abutatur, vel non, posse licitè vendi quibusvis. Ratio est, quia non est mercatoris officium inquirere in mo-res aliorum, & judicare, quis hac, vel illa re sit abusurus; sed merces suas justo pretio indicare. 2. Quia alioqui culpandi essent factores, qui vendunt vestes curiosas; & coci, qui delicatos cibos vendunt, quibus multi ad luxuriam abutuntur. Respond. 2. Posse etiam res easdem licitè vendi, etiamsi mercator certò sciat, emptores iis abusuros. Et probatur. 1. Quia ille non tenetur peccatum impedire alio-rum, non vendendo rem suam. Ergo, nec peccant vendendo. Probatum antecedens, quia nemo tenetur amittere suum commodum temporale, ad procurandam salutem proximi sua culpa peccantis. Conseq. patet; Quia nullo modo con-

K

sentit

fentit ille peccato alieno. Non directè, quia non vëndit, ut alter peccet; nec indirectè, quia non tenetur impedire alterius peccatum: ille enim indirectè consentit, qui non impedit, cùm tenetur. Probat^{ur} 2. Licitum est vendere, & locare domum meretricibus, quas certò scimus in ea scortaturas, ut etiam Navar. concedit, qui etiam admittit opifices & sartores non peccare, qui vestes vel calceos pretiosos meretricibus vendunt, quibus sciunt eas peccaturas. 3. Probat^{ur}. Licet Judæis vendere agnum, quo scimus eos usuros ad sacrificandum, ut concedit Lopez, & alii, ergo.

Quæres: An monopolium sit licitum. Respond. Monopolium tribus modis posse institui. Primus est, cùm instituitur publica auctoritate magistratus, vel Principis; ut cùm, v.g. Magistratus vult ab uno tantum œnopola vendi vinum in parvo oppido aliquo, ut facilè illud possit haberi; vel cùm vult certum pharmacum ab uno tantum pharmacopola vendi, ne vendantur pharmaca vitiosa: sic Imperator concedit privilegia typographis, ut ipsi soli ad certum tempus imprimant librum aliquem; ne ex impressione sua patiantur jacturam. Secundus modus est, quando mercatores inter se conspirant, & pro arbitrato suo inter se decernunt, ut omnes tanto vel tanto pretio merces suas vendant; qui vocantur monopolæ, quia omnes simul habent quasi rationem unius mercatoris. Tertius modus est, quando unus, vel alter, omnes unius generis merces cœmit, ut omnes deinde ab ipso emere cogantur. Respond. ergo. Primum modum ordinariè esse licitum, quia illa privilegia conceduntur præcipuè ad utilitatem reipubl. Unde si cederent aliquando in damnum reipubl. tunc ille modus quoque redderetur illicitus, & peccaret tam is, qui ejusmodi privilegium importat, quàm qui sciens prudensque illud concedit, ut docet Navar. cap. 23. num. 92. & Lopez lib. 1. cap. 12. quare typographi nostri, qui libros, quorum est usus quotidianus in Scholis, cum privilegio Cæsareo imprimunt, non excusantur à peccato, quia hujusmodi impressio cedit in damnum Reip. literariæ; nam & tales libri carissimè emuntur, & difficulter haberi possunt. Resp. 2. Secundum, & tertium modum ordinariè esse illicitum; 1. quidem, quia reprehenditur à SS. Patribus, ut Ambros. lib. 3. offic. c. 6. & Aristot. l. 2. Polit. c. 6. dicit, primum inventorem monopolii esse urbe pulsam. 2. Quia monopolæ in jure civili gravissima pœna, exilij nempe

pe & privatione bonorū plectuntur, *Cod. de monopol. 3.* Quia
 ejusmodi monopoliā ferè fiunt cum maximo damno empto-
 rum, propterea quod pretia rerum pro libito ipforum de-
 cernuntur. Accedit, quod pessimo ferè fine instituantur, ut
 vid. caritas annonæ inducatur, ut sic carius suas res vendere
 possint. Unde rectè *Sot lib. 6. q. 2. art 3* & *Bann. in quest 77.*
S. Thom. art. 1. licere tunc emptoribus, ad redimendam vexa-
 tionem, vel ad vim vi repellendam monopolium apponere
 monopolio, id est, conspirare inter se, de non emendis mer-
 cibus, nisi pretio viliori. Dicitur ordinariè esse illicitos; nam
 si frant ad utilitatem Reip sicut fecit Patr Josephus, *Gen. 40.*
 possunt esse licita, docet *Innoc. in c. signif. tit de pign. & Ant.*
p. 2. tit. 10. 23. Qua de causa *Arist.* laudat eorum industriam,
loco nimirum cit., qui excogitarunt monopolia.

Contritio, & Attritio.

Vide v, *Peccatum, Pœnitentiã.*

1. Contritio est actus charitatis, quo quis detestatur om-
 nia sua peccata, super omnia detestabilia; quatenus sunt ma-
 lum aut offensa Dei, aut quatenus sunt contra amicitiam &
 voluntatem Dei, cum proposito non peccandi in futurum.
 Est actus elicitus ab habitu charitatis, non autem ab habitu
 pœnitentiæ; includitque actum dilectionis implicite. *tom. 1.*
de Pœnitentiã Sacramento, disp. 5. quest. 5. sect. 1. punct. 1.
num. 1 & 2.

2. Contritio propriè sumpta necessaria est necessitate
 præcepti; non autem medii, cum sine ea possit justus repen-
 tē moriens salutem obtinere. Obligat præceptum contritio-
 nis per se, & vi propria in periculo mortis corporalis, vero,
 vel putato, quando non adest copia Confessarii. Neque te-
 netur peccator statim post mortale peccatum, aut omnibus
 diebus festis actum contritionis elicere. Similiter non tene-
 tur homo contritionem habere de peccatis omissis, quoties
 memoriæ occurrunt; cum præceptum contritionis & pœ-
 nitentiæ sit affirmativum, quod obligat tantum pro certo
 tempore. *ibid. punct. 2. n. 4 & seq.*

3. Attritio est dolor quidam imperfectus, quo quis dete-
 statur peccatum ob timorem gehennæ, aut aliarum pœna-
 rum;